

Literatūras ceļvedis

Nr. 8/2020
Novembris
ISSN 2592-8392

Latvijai īpašajā mēnesī "Literatūras ceļveža" saturā – pārsvarā Latvijas izdevumi: no Latvijas vēstures tematikas līdz mežiem un to bagātībām; no mākslas nozares līdz jurisdikcijai. Prieks, ka ar novembra numuru "Literatūras ceļveža" autoru pulkam pēc pārtraukuma atkal pievienojušies LU Baltu filoloģijas maģistra studiju programmas studenti. Viņu uzmanības centrā, kā allaž, latviešu oriģinālliteratūra – pēdējā laikā iznākuši prozas un dzejas darbi; grāmatu ieteikumos dominē studentiem raksturīgais skatījums uz lietām un procesiem – svaigs un netradicionāls. Nepalaidīsim garām latviešu jauno autoru darbus un biežāk piedāvāsim tos saviem lasītājiem!

Literāro ieteikumu klāstā šoreiz vien daži, toties spilgti tulkojumi, kuri pārsvarā veltīti bērniem vai stāsta par vecāku un bērnu attiecībām, turklāt ar burvīgu humora devu, kura mums visiem ir tik nepieciešama jo īpaši šobrīd, kad gan dabā, gan domās pārāk daudz pelēko toņu. Kā allaž, prieks, ka LNB autoru pulkam pievienojusies jauna autore – mūsu kolēģe. Sadarbību ar "Literatūras ceļvedi" uzsākt nav sarežģīti – vien jāuzdrošinās noformulēt savas domas un emocijas par pamanītu, sev tīkamu grāmatu, par kuru pretējā gadījumā citi var nemaz neuzzināt, un uzticēt šīs domas "Literatūras ceļveža" sagatavotājiem... Dažreiz, lai uzdrošinātos, pietiek ar tuvāko kolēģu uzmundrinājumu vai kopīgu, neformālu grāmatu pārspriešanu.

Latvijas publisko bibliotēku komplektētājiem daudz rūpju tieši šobrīd, kad top "Literatūras ceļveža" novembra numurs: tiek saņemti, izpakoti vai jau tiek iekļauti krājumā Kultūras ministrijas finansētā vērtīgo grāmatu iepirkuma publiskajām bibliotēkām ietvaros sagatavotie grāmatu sūtījumi – liels prieks, ka daļa no pašu bibliotekāru izvēlētajiem izdevumiem nesen vai tieši novembra numurā ieteikti arī "Literatūras ceļveža" slejās.

Centīsimies arī turpmāk nepalaist garām mums īpaši būtiskas grāmatas. Tomēr veiktos vēl labāk, ja mēs, bibliotekāri, šajā nodarbē sadarbotos!

Sagatavotāji:

LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas profesors Ojārs Lāms
LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas Baltu filoloģijas maģistra studiju programmas studenti: Anna Auzāne, Arta Krūze, Madara Stāde, Raiva Turka, Elvis Friks

Literatūras blogere Līva Alksne

LNB Atbalsta biedrības konsultante Dārija Juškeviča

LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru informācijas eksperte Zane Krūmiņa

LNB Pakalpojumu departamenta Tehnoloģiju un dabaszinātņu lasītavas nozaru galvenā bibliogrāfe Pārsla Zute

LNB Speciālo krājumu departamenta Mākslas un mūzikas centra Mākslas lasītavas galvenie bibliogrāfi Ingrīda Peldekse un Toms Herings

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra vadītāja Evija Vjaterē, projektu koordinatore Anda Saldovere, galvenās bibliotekāres Madara Freivalde un Solvita Ozola

Atbildīgā par izdevumu: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra projektu koordinatore Anda Saldovere

Korektore:

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Māra Jēkabsone

Maketētāja:

Enija Lukumiete

Grāmatu vērtējumos saglabāts vērtētāju individuālais stils

Seko un dalies ar
#Inblv

Facebook.com/Inblv.lv

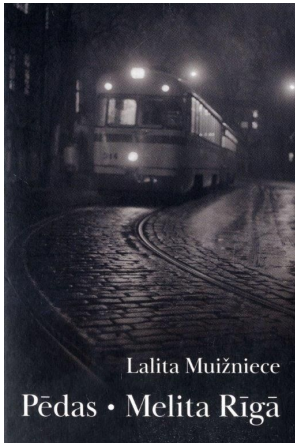
Twitter.com/LNB_lv

Instagram.com/Inblv.lv

© Latvijas Nacionālā

bibliotēka, 2018

Ojārs Lāms:

Muižniece, Lalita. Pēdas : Melita Rīgā. Rīga : Mansards, 2020. 140 lpp. ISBN 9789934122415.

Jo tālāk rit laiks, jo vairāk padomju okupācijā piedzīvotā nācijas sašķeltība kļūst par vēstures daļu, par kuru atjaunotās neatkarības laikā dzimušajiem ir aizvien aptuvenāks un neskaidrāks priekšstats. Arī kā literatūras materiāls trimdas pieredze mūsdienu latviešu rakstniekus īpaši neinteresē, kā tas bija redzams no vēsturisko romānu virknes, kurā padomju realitātei bija veltīti vairāki romāni, bet bēgļu gaitas un trimda tika atstātas vispār ārpus cikla.

Trimdas it kā vairs nav, bet cilvēki, kas to piedzīvojuši, savā patībā joprojām nes šo pieredzi, jo tā viņus veidojusi par tādiem cilvēkiem, kādi viņi ir. 50 gadu atrautība ir bijis pārāk ilgs laiks, lai atkalapvienotā ar dzimteni būtu viegla un vienkārša. Un tikai nedaudziem ir paveicies tā, kā Lalitai Muižniecei, kura ne tikai ir atgriezies dzimtenē, bet kļuvusi arī par nozīmīgu Latvijas kultūras procesu dalībnieci.

Nule pie lasītājiem atkārtoti nonākuši divi Muižnieces teksti, kas tapuši 20. gadsimta 70. gados un kas nes gan sāpīgas dokumentālas vēstures liecības par 1940.–1941. gada notikumiem un trimdinieku saskarsmi ar padomju realitāti 70. gados, gan piedāvā impresionisku un personīgu vēstījuma manieri, kura, atsakoties no reāliem iesaistīto personu vārdiem, piešķir vēstījumam vispārinājuma spēku.

Abi teksti ir savrupas mākslinieciskas vienības, bet kopumā veido skaudru un smeldzīgu atmiņu stāstu – lielā mērā par zaudējuma sāpēm, bet vienlaikus par negaistošu cerību. Tā kā tekstu sākotnējā mērķauditorija bija trimdas lasītāji, tad uz lapu malām sniegtas piezīmes par personālijām un reālijām okupētajā padomju Latvijā, bet mūsdienās šīs piezīmes ieguvušas citu vērti, tās stāsta par laikmetu, kas lēnām gaist un zūd no ļaužu atmiņas, necaurredzamos miglas vālos iekļaujot arī cilvēkus, kas tolaik dzīvoja un bija kultūras norišu radītāji un veidotāji. Ļoti trāpīgs tādā ziņā ir uz grāmatas vāka redzamais seno dienu tramvajs vakara vai rīta tumsā (to lasītājs var izvēlēties pats), kas, gaismu starodams, tuvojas lasītājam, tādējādi sasaucoties ar grāmatas vēsti, ka tumsai nav un nevar būt uzvaras pār cilvēku un ka atmiņa ir cilvēciskās esības kodols.

Līvas Alksnes viedoklis:

Plaukstas izmēra mīksto vāku sējumā satilpināti divi dzīves posmi, divi skatījumi uz Rīgu. Apjomā pārsteidzoši maza, bet saturiski ietilpīga ir Lalitas Muižnieces divdaļīgā grāmata "Pēdas; Melita Rīgā". Viena tās daļa balstīta autorei bērībā pēc tēva zaudēšanas padomju represijās un pirms bēgšanas no Latvijas, hronoloģiski aptverot pagājušā gadsimta 40. gadu sākumu. Otra daļa vēstī par rakstnieces viesošanos Rīgā 70. gados – laikā, kad jau paaugušies autorei bērni. Interesanti, ka vienā grāmatas daļā galvenais vēstītājs ir mazs bērns, bet otrā daļā Rīga vērota jau ar nobriedušām pieauguša cilvēka acīm, zināšanām, pieredzi. It kā tā pati pilsēta, tomēr pavisam atšķirīga no atmiņā palikušās...

Varētu šķist, ka padomju represiju un tajās cietušo stāsti jau labi zināmi un daudz vēstīti. Jaunais un svaigais šajā grāmatā ir forma, kas izglīto lasītāju nedaudz citādā veidā. Pirmajā daļā Muižniece kombinējusi dienasgrāmatas ierakstiem līdzīgus tekstus ar vēstulēm, citu autoru dzejas rindām, atsaucēm no literatūras un publicistikas, kā arī dialogiem. Savukārt pieaugušā acīm skatītā Rīga ir kā apstiprinājums tam, ko ārzemēs dzīvojošie par Latviju dzirdējuši – uz katra stūra pa vienam vai diviem VDK aģentiem, stingri kontrolēta ierašanās un uzturēšanās Latvijā (turklāt – tikai Rīgā), drošības struktūru pamatīgi uzraudzītas darbības un pat izteiktie vārdi. Ja maza bērna stāsts ir tikai sajūtas un vērojumi, tad otrā daļa – uz esošām zināšanām piedzīvota pieredze, pārdomas un spriedumi.

<https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/200479/lalitas-muiznieces-gramata-pedas-melita-riqa>

<https://www.youtube.com/watch?v=X8wCiPG6vY>

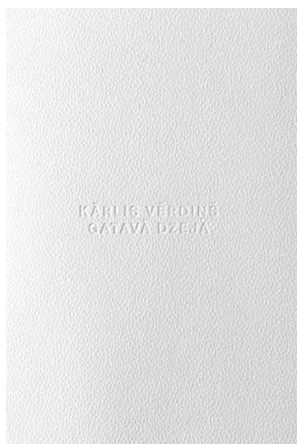
https://www.diena.lv/raksts/kd/gramatas/klaja-nakusi-lalitas-muiznieces-gramata-pedas-melita-riqa_-14250361

<https://www.latviesi.com/jaunumi/iznak-lalitas-muiznieces-gramata-pedas-melita-riqa>

Atslēgvārdi:

autobiogrāfiskā proza; atmiņu stāsti; padomju okupācija; trimda

Elvis Friks:

Vērdiņš, Kārlis. Gatavā dzeja. Rīga : Neputns, 2020. 160 lpp. ISBN 9789934565984.

Apgāds "Neputns" izdevis Kārļa Vērdiņa dzejas krājumu "Gatavā dzeja", kur atrodami līdz šim interneta žurnālos publicētie ("Pievienot video", "Kolekcija "Pastarīte""), kā arī autora vēl nepublicētie konceptuālie dzejoļi. Veiksmīgs ir mākslinieka Kriša Salmaņa veidotais krājuma dizains, kurš organiski savijas ar tekstu. Dzejolis "People also ask" (37. lpp.) atdarina "Google" meklētājprogrammas laukumus mums pierastajā interneta pārlūkprogrammā. Savukārt dzejolis "Skatītāju ievērībai" (42. lpp.) nodrukāts ar baltiem burtiem uz melna fona, atgādinot tumšu zāli, kur skatītāji pirms izrādes tiek brīdināti: "Uzmanību, izrādē smēķē!" Arī liriskais varonis sēž zālē un lasa brīdinājumu, ka izrāde (dzīve?) varētu aizskart kādai sociālai grupai piederīgas personas, kamēr tiem, kas atrodas uz skatuves (kuri uzdrīkstas dzīvot?), atļauts pārkāpt noteikumus, par kuriem brīdināti skatītāji. Skatītāju un aktieru motīvs paradās arī dzejolī "Preiļu dancis" (108. lpp.), kurā Preiļu konceptuālistu grupas dalībnieki lēkā galopu uz skatuves, *visādi iztaisās*, veidojot dzejnieku figūru alfabētu; no jauna palecas un sadodas rokās, fonā skanot tautas mūzikai.

Autors turpina mākslinieka Marsela Dišāna tradīciju – no atrastiem sadzīves priekšmetiem darināt jaunu mākslas objektu. Vērdiņa dzejas gadījumā ir atrasts teksts un no tā izveidots dzejolis – vārdi nemainās, bet pilnīgi mainās konteksts, piemēram, dzejolī "Čau" (56. lpp.), kur liriskais varonis sarakstās iepazīšanās vietnē. Minams arī dzejolis "Google map Italy" (36. lpp.), kur atrastie pilsētu nosaukumi – "BARGA BARBARA PANTALONE TURI PLATI ANGELO PO" veido jaunu kontekstu. Dzejolī "Kolekcija "Pastarīte" (19. lpp.) senā tautasdziesma tiek papildināta ar reklāmas tekstiem. Citos dzejoļos atpazīstami ziņu virsraksti, lietišķi teksti. Var tikai apbrīnot autora spēju saskatīt un saklausīt dzeju jebkur. Vērdiņam nav sveši arī Maskavas konceptuālisti – krievu dzejnieki – esejists un publicists Ļevs Rubiņšteins un tēlnieks, performanču mākslinieks, kuru bieži dēvē par "krievu konceptuālisma tēvu", Dmitrijs Prigovs (dzejolis "Prigova motīvs", 76. lpp.). Dzejoļi neiztiek arī bez Vērdiņam tik raksturīgās pašironijas – tiek apgalvots, ka "visi šajā grāmatā minētie fakti un personāži ir iztēles radīti" (IX lpp.), kamēr citā vietā "viss vēstītais balstīts uz patiesiem notikumiem" (XV lpp.). Tas notur lasītāja modrību un iesaka akli neticēt tekstam, tajā pašā laikā dzejoļi ir ļoti demokrātiski un vairumam viegli uztverami.

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/ta-jau-gatava-dzeja-ar-savu-jaunako-krajumu-iepazistina-karlis-verdins.a378948>

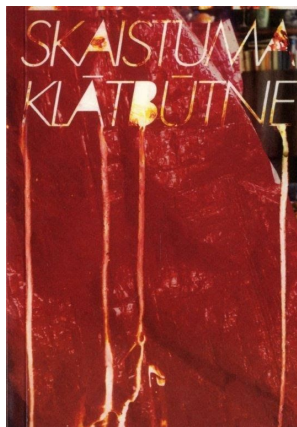
<https://www.fold.lv/2020/11/karla-verdina-dzejolu-krajums-gatava-dzeja-neputns>

<https://www.youtube.com/watch?v=aEw3LztynRs>

Atslēgvārdi:

latviešu dzeja; konceptuālisms

Anna Auzāne:

Zeļģis. Krišjānis. Skaistuma klātbūtne. Rīga : Neputns, 2020. 90 lpp. ISBN 9789934565939.

Ja agrāk Zeļģa fokusā bija bērnības atmiņas, cilvēka attiecības ar dabu un ekopoētika ("Zvēri"), pārceļošana no vienas valsts vai kontinenta uz citu un saskarsme ar sievietēm (piemēram, krājumā "Visas tās lietas" ir pat samērā "pielienošā" un traģikomiska sadaļa "Dzeja dāmām"), tad šobrīd viņu uztrauc visa veida fiziskas un garīgas nelaimes ("neatceros autorus no galvas/sanāk ka esmu stulbenis" (18. lpp.) un "palīdziet/esmu notirpusi roka/palīdziet/esmu caurs zābaku pāris" (20. lpp.)), kas rodas līdz ar briedumu vai varbūt – pieaugšanu. Tagadējais Zeļģis ir mazāk sprigans – viņš ir gana izrakstījies un kļuvis nedaudz garlaicīgāks, jo pats ironiski norāda, ka ir "stulbs heteroseksuāls baltais vīrietis" (41. lpp.). "Liriskais es" ir arī hipohondrīks, bet ne īpaši nervozs. Iespējams, šo krājumu var raksturot ar paša Zeļģa vārdiem: "viņš tāpat sasniedza visu ko gribēja/tiesa tas nebija daudz" (37. lpp.), jo daudzi dzejoļi slīd lasītājam cauri kā "tukšie mēneši" (68. lpp.), īsti viņam/-ai nepieķeroties. Tas nav pārsteidzoši, jo dzejai faktiski nav interpunkcijas, atskaņu vai metra pazīmju. Nedaudz spekulējot, var apgalvot, ka daudzi ir noguruši no "līmīgas" dzejas vielas. Tomēr "pasaule ir liela sarežģīta putra" (74. lpp.), tāpēc tagad tomēr – par labo. Kaut kas jau ir arī patīkams – bērna vārda plānošana (Astrīda kā "gabaliņš ziemeļu krasta" (78. lpp.)), tādas lasītāju izklaidējošas darbības kā tomātu griešana kuskusam vai skolotāju fitnesa nodarbību vērošana. Pastāv arī aizkustinošas rūpes par otru – nez vai pirms pieciem gadiem Zeļģis tā priecātos, kā rūpju simbolu dāvanā saņemdamas veselīgu ķirbju eļļu no Austrijas.

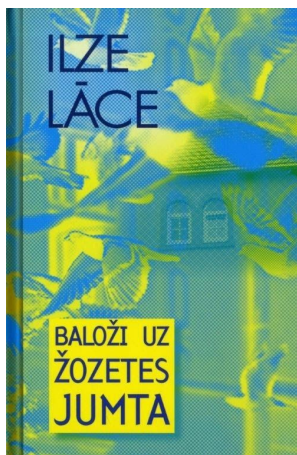
<http://www.punctummagazine.lv/2020/09/23/zesti>

<https://satori.lv/article/bez-reliqijas-un-bez-tizlibam>

Atslēgvārdi:

latviešu dzeja

Arta Krūze:

Lāce, Ilze. Baloži uz Žozetes jumta. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 144. lpp. ISBN 9789934089220.

2020. gada vasaras nogalē apgādā "Zvaigzne ABC" izdots Ilzes Lāces stāstu krājums "Baloži uz Žozetes jumta". Lai gan šī ir viņas pirmā grāmata, tajā nav jūtama jauna rakstnieka nedrošība vai neveiklība, tieši pretēji – stāstos Lāce atklājas kā nobriedusi, vēriņa un emocionāli bagāta autore. Jāsaka gan, ka tā nav nejaušība. Lai gan ieguvusi juridisko izglītību un strādājusi kā juriste-lingviste Eiropas Savienības Padomē, autore tomēr lielāko daļu sava darba gaitu saistījusi tieši ar literatūru – tukojusi vairāk nekā 50 angļu un amerikāņu autoru darbu, kā arī strādājusi par redaktori vairākos apgādos. Daļa grāmatā iekļauto stāstu tikuši publicēti literārajos žurnālos "Jaunā Gaita" un "Latvju Teksti", tādēļ, iespējams, par rakstnieci iesācēju Lāci tomēr dēvēt nevar.

Rakstnieks Vladis Spāre šo darbu nosaucis par smalku noskaņu krājumu, un šim apgalvojumam nevar nepiekrīst. Stāstos valdošā noskaņa svārstās no skumjām, nostalgijas un vieglas ironijas līdz dzīvīgi dzirkstošam priekam. Kā atzīst viena no stāstu varonēm: "Tā dzīvīte jau allaž bijusi pretešķību pilna." (35. lpp.) Tomēr svarīgākais ir tas, ka rakstniece lasītājam nevienu brīdi neļauj atslābt, veidojot patiesi dinamisku stāstījumu, ieskicējot trāpīgi precīzas laikmeta detaļas un radot pārliecinošus tēlu psiholoģiskos portretus. Ja būtu jāizraugās visu krājuma stāstu vienojošs motīvs, tas būtu laiks – gan vēsturiskā, gan dziļi personiskā kontekstā. Autore krājumā risina jautājumus, kas, domājams, kaut reizi ir nodarbinājuši ikvienu no mums – kā cilvēku iespaido laikmets un savstarpējās attiecības, kas ir tas, kas veido mūsu individuālo pagātņi, un ko mums nozīmē atmiņas – gan par aizgājušo laiku, gan cilvēkiem. Vēl viens tematiskais loks, kam stāstos pievēršas autore, ir latviešiem jau daudzu gadu garumā aktuālais emigrācijas jautājums. Un kā noslēdzošā, taču ne mazāk svarīgā, šajā krājumā jāizceļ valoda. Tā ir bezgala krāsaina, aizrautīga un ļoti, ļoti trāpīga.

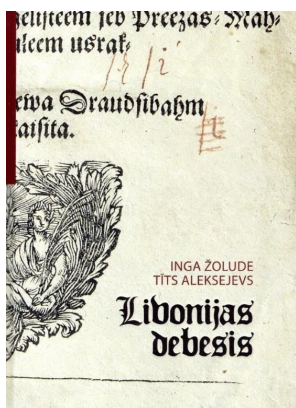
<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/klaja-nacis-ilzes-laces-stastu-krajums-balozi-uz-zozetes-jumta.a371751>

<https://www.delfi.lv/kultura/news/books/ar-stastu-krajumu-balozi-uz-zozetes-jumta-debite-rakstniece-ilze-lace.d?id=52410061>

Atslēgvārdi:

latviešu stāsti

Madara Stāde:

[Žolude, Inga, Aleksejevs, Tīts. Livonijas debesis.](#) Rīga : Dienas Grāmata, 2020. 125 lpp. ISBN 9789934595066.

Vai ir iespējams veidot stāstu divās vietās vienlaicīgi? Kāpēc gan ne? Patiesībā jau katrs no mums veido savu vienu un tā paša notikuma versiju, gluži kā galvenie varoņi Ingas Žoludes un igauņu rakstnieka Tīta Aleksejeva (*Tiit Aleksejev*) kopdarbā "Livonijas debesis".

Uz briestošā Ziemeļu kara fona no diviem skata punktiem tiek attēlota bārenes Martas Skavronskas – topošās Krievijas imperatores Katrīnas I – un igauņu Bībeles tulkotāja Adriana Virģinija tikšanās Rīgā, kā arī abu varoņu ilgus un pārdomas, kas viņus pavada vēl ilgi pēc šķiršanās.

Šī stāstu dueta nelielais formāts nav šķērslis, lai tajā ietilpinātu plašu vēstījumu. No vienas šķautnes lūkojoties, atklājas izmisīgs galveno varoņu mīlasstāsts, kuram nav lemts uzplaukt. Taču tieši prātojumi un atmiņas par zaudētajām iespējām palīdz viņiem saglabāt cilvēcīgumu pat visnežēlīgākajos kara un posta gados.

Martas un Adriana tēli ir daudzdimensionāli un sarežģīti, tāpēc ir tikai dabiski, ka arī viņu savstarpējās attiecības neveidojas vienkārši. Adriāns, lai arī pieradis pārcelt sarežģīto Bībeles vēstījumu no vienas valodas otrā, izšķirošā brīdī mulst un labāk izvēlas klusēšanu. Tādējādi šīs attiecības bieži tiek risinātas nevis ar sarunu palīdzību, bet gan caur savstarpējiem žestu un mirkļu tulkojumiem – un vai tas ir pārsteidzoši, ka šīs interpretācijas dažkārt izvēršas tik atšķirīgas? Līdz ar to lielā mērā šis darbs ir arī par tulkojumu vairākos tā izpratnes līmeņos. Tas ne vien kalpo par instrumentu, ar kuru tekstu novadīt līdz lasītājam, bet arī kļūst par tiltu starp divu cilvēku iekšējo pasauli.

Bija patīkami lasīt trāpīgos Adriana prātojumus par tulkošanas grūtībām un bezspēcības sajūtu, kas mēdz piemeklēt tulkotāju, strādājot ar kādu īpaši daudzpusīgu un nozīmīguma piesātinātu tekstu. Tulkotājs, kurš nereti tiek noslēpts lappusēs starp vākiem un pamattekstu, šeit tiek izcelts priekšplānā kā radīšanas procesa dalībnieks. Kā šo atziņu pasvītīrojošs elements vērtējams arī Maimas Grīnbergas tulkojums latviešu valodā, caur kuru iepazīstam Tīta Aleksejeva stāstu grāmatas otrajā daļā.

Uzrunāja arī Martas kā galvenā sievietes tēla un viņas ierobežoto izvēles iespēju atveide laikmeta kontekstā, kam par spīti stāsta beigās nojaušams viņas ceļš uz nākotnes varenību. Tomēr, kā vēstī arī grāmatas anotācija, šī varenība pērkama par noteiktu maksu.

Iespējams, grāmata patiks reālistiem, kas noguruši no ierastiem varoņu modeļiem, kurus mudina iemīlēt jau no pirmās lappuses. Notikumi atveidoti samērā lakoniski un fragmentāri, un tajos arvien noraugās vienīgais nemainīgais, kas cauri laikam vieno abus stāstītājus – plašās Livonijas debesis.

<https://www.punctummagazine.lv/2020/05/26/vai-mums-ir-kopigas-debesis>

<https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/vai-drikstu-tevi-iztulkot-gramatas-livonijas-debesis-recenzija-14241376>

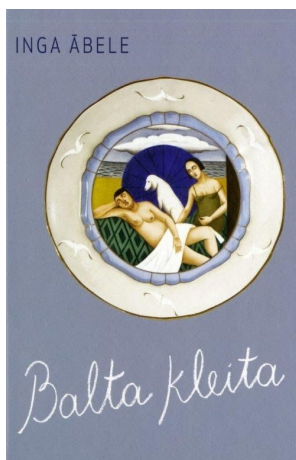
<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/ingas-zoludes-un-tita-aleksejeva-satiksanas-gramata-livonijas-debesis.a129374>

Atslēgvārdi:

igauņu stāsti; latviešu stāsti; divu autoru kopdarbs

Raiva Turka:

Ābele, Inga. Balta kleita. Rīga : Dienas Grāmata, 2020. 160 lpp. ISBN 9789934595134.

Pēc ilgāka pārtraukuma atkal ir iespēja lasīt Ingas Ābeles īsprozu. Iepriekšējais autores stāstu krājums "Kamenes un skudras" iznāca 2010. gadā, tam sekoja apjomīgie romāni "Klūgu mūks" (2014) un "Duna" (2017).

Stāstu krājumā "Balta kleita" deviņos stāstos iepazīstam deviņas sievietes – Adeli, Aigu, Alisi, Donnu, Lindu, Maldu, Margarētu, Sandru un Klintu. Šo personvārdu nozīme atklājas pamazām. Iesaku stāstus lasīt vairākkārt, jo sākumā teksts uztverams tīri intuitīvi, bet jau nākamajā lasīšanas reizē atklājas jauni tā slāņi un dziļāka jēga.

Izdevumu caurvij tādas mūžīgas tēmas kā laiks, tumsa, nāve, taču tās nerada depresīvu noskaņu, bet sniedz savdabīgu mieru, vieglumu un pieņemšanu – gluži kā dzestrā rudens rītā, kad visapkārt sabiezējusi migla, bet pienāk brīdis, kad migla izzūd, un viss top skaidrs. "O, dzīves rudens mežs! [...] Beidzot drīkst noraisīt lakatu no galvas un apsēties pie upes, rudens skaidrībā kā kristālā iesalusi" (21. lpp.). Līdzīgi notiek visu attēloto sieviešu dzīvē. Līdz atklāsmei un apskaidrībai viņām gan ejams ceļš – fizisks vai garīgs –, bet neviena no varonēm tālab nekļūst grūtsirdīga un netur sevī dvēselisku smagumu – pat tad, ja nākas saskarties ar skaudro un neērto dzīves pusi.

Stāstu varones nemitīgi kaut ko atceras – sevi un savu dzīvi, pagātni un, iespējams, arī nākotni – plūstot cauri gan mūžīgajam un paliekošajam, gan aizejošajam un netveramajam. "Lai atcerētos savu dzīvi, mums nāksies atcerēties daudz ko no tā, ko šķietamies sekmīgi aizmirsuši" (11. lpp.). Lindas un Aigas stāstos īpaša nozīme ir lībiešu valodai. Valoda uztverama arī kā vidutāja starp pagātni un tagadni. Aigas stāstā uzzinām, ka lībiešu valodā "āiga" nozīmē laiks.

Jebkura no stāstu varonēm simboliski ietērpjama baltā kleitā. Balta kleita šīm sievietēm ir kā vienojošs un visaptverošs simbols, kas rada asociācijas ar cikliskumu – radīšanu, dzimšanu, kāzām, dzīvi, nāvi, jo katra cikla beigās slēpjas kārtējais sākumpunkts. Šo domu precīzi izsaka citāts no Lindas stāsta: "Un tad ir tā, ka citu nemaz nav, ka viss ir viens, vienā punktā krustojas skatiens un acs" (61. lpp.).

Grāmatas vizuālajā noformējumā izmantots Aleksandras Beļcovas dekoratīvais šķīvis "Jūrmalā" (1925). "Aukstās rudens naktīs es gāju uz satikšanos. Klausījos, kā gājputni kliegdami aizšalc tumsā pāri uz jūru" (56. lpp.).

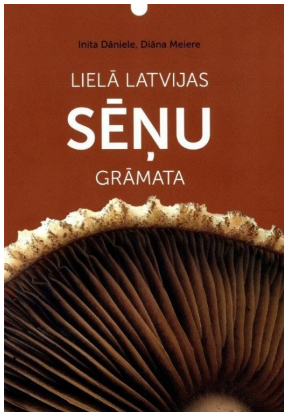
<https://www.youtube.com/watch?v=wYTmFU7aZH4>

<https://www.rigaslaiks.lv/aqora/rl-lasa/inga-abele-balta-kleita-20369>

Atslēgvārdi:

mūsdienu latviešu stāsti

Pārsla Zute:

[Dāniele, Inita, Meiere, Diāna. Lielā Latvijas sēņu grāmata.](#) Rīga : Latvijas Dabas muzejs ; Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 2020. 527 lpp. ISBN 9789984077512.

Vai zināt, kas ir stiklenes, skaistgalves, samtmicītes un liesmenes? Jums šķiet, ka tās ir puķes? Nē, tās ir sēnes, kas, starp citu, aug arī Latvijas mežos. 2020. gada pavasarī klajā nākusi Latvijas Dabas muzeja mikoloģu Initas Dānieles un Diānas Meieres veidotā "Lielā Latvijas sēņu grāmata". Šī ir vērienīgākā līdz šim izdotā grāmata par sēnēm latviešu valodā. Strādājot Dabas muzejā, abas biologes veido Latvijas sēņu kolekciju, kurā šobrīd ir jau vairāk nekā 8000 paraugu, uztur sēņu datubāzes un ar izstādēm, ekskursijām un citiem pasākumiem muzejā un dabā izglīto sabiedrību. Inita Dāniele stāsta: "Diemžēl visas sēnes grāmatā nesatīpa. Izvēlējāmies tik daudz, lai būtu pārstāvētas visas sēņu grupas – ne tikai cepurīšu sēnes, bet arī piepes, kaussēnes, korallenes, pūpēži un citas". Kopumā mūsu valstī var sastapt ap 4000 dažādu sēņu, ieskaitot raugus, pelējumus, augu slimības utt. Sēņu, kuras saskatām ar neapbruņotu aci, varētu būt ap 2000. Grāmatā ietverts vairāk nekā 730 sēņu sugu aprakstu ar fotogrāfijām, kuras galvenokārt ir autoru uzņemtas un ļoti kvalitatīvas. Izdevumā īsi aplūkota sēņu vieta dabā, to uzbūve un attīstība, to ekoloģiskās grupas, aizsardzība, sēņu audzēšana un izmantošana uzturā; skaidroti sēņu aprakstos lietotie termini. Grāmatā sēnes kārtotas pēc sugām un pēc auglķermeņu ārējā izskata – bekas, pienaines, bērslapes, citas lapiņu sēnes, adatenes, piepes, gludas, rievainas un želejveida sēnes, pūpēži, korallenes, vālenes un asku sēnes. Katras sēnes apraksts ietver attēlu, informāciju par nosaukumu, augšanas vides un sastopamības biežuma raksturojumu; sēņu ēdamība un indīgums novērtēts ar zvaigznītēm. Izdevumā ievietots cepurīšu sēņu ģinšu noteicējs, ģinšu apraksti un sugu grupu noteicējs, kā arī ģinšu nosaukumu rādītāji latviešu un latīņu valodā.

Grāmata adresēta gan sēņotājiem, gan bioloģiem un mežiniekam, gan vienkāršiem dabas vērotājiem un sēņu "gardēžiem".

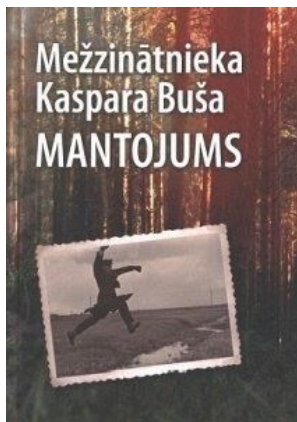
https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/194802-liela_latvijas_senu_gramata.html

<https://jauns.lv/raksts/maja-un-darzs/374425-tapusi-ilqi-lolota-gramata-par-latvijas-senem-liela-latvijas-senu-gramata>

<https://www.delfi.lv/majadarzs/aktuali/lielaka-un-verienigaka-latvijas-senu-gramata-jau-pieejama-interneta-veikala.d?id=52019415>

Atslēgvārdi:

Latvijas sēnes; sēņu sugas

Mežzinātnieka Kaspara Buša mantojums. Autoru un darba grupas kolektīvs: Jurģis Jansons, Pēteris Zālītis, Māris Laiviņš, Baiba Bambe, Tālis Gaitnieks. Salaspils : Silava, 2019. 1 sējums (dažāda lpp. numerācija). ISBN 9789934863240.

Grāmata ir Latvijas Valsts mežzinātnes institūta "Silava" veltījums mežzinātniekam, talantīgam pētniekam un daudzpusīgai personībai Kasparam Bušam (1919–1988) simtgadē. Buša zinātniskā darbība bija saistīta ar meža ekosistēmu uzbūves un funkcionēšanas teorētisko pamatu izpēti, sevišķi kūdrainās mežu augsnēs, kā arī ar mežu tipoloģiju un meliorāciju, Latvijas sūnu izpēti. Izdevums ir savdabīga kopoto rakstu saīsinātā versija, tajā apkopoti vairāki autordarbi: "Latvijas PSR nosusināto mežu tipoloģiskā analīze", "Mežkopības teorijas un prakses galvenie attīstības virzieni", "Meža ekoloģija un tipoloģija", "Kopšanas ciršu ekoloģiskie un tehnoloģiskie pamati", "Meža ekosistēmas", "Informācija un komentāri medniecības jautājumos. Galvenokārt ārzemju pētījumi un pieredze". Bušs ir vairāk nekā 70 zinātnisko publikāciju, tostarp vairāku monogrāfiju autors. Savā darba mūžā viņš redzēja, dzirdēja un vērtēja mežu netradicionāli, citādi nekā tajā laikā bija pieņemts. Par Buša zinātnisko darbību rakstījuši Jurģis Jansons, Pēteris Zālītis, Austrā Āboliņa, Māris Laiviņš, Baiba Bambe. Zinātnieka biobibliogrāfijā ietverta informācija arī par npublicētajiem materiāliem un intervijas. Izdevums papildināts ar Buša sūnu zīmējumiem.

Kolēģiem un draugiem Bušs palicis spilgtā atmiņā ne tikai raženā auguma, bet it īpaši inteliģences, zināšanu, asā prāta un rakstura īpašību dēļ. Interesanti, ka Bušs pārstāvēja mežkopju dzimtu jau piektajā paaudzē. Grāmatā daudz fotogrāfiju no ģimenes arhīva, to papildina Buša humorpilnā dzeja.

Latvijas Zinātņu akadēmija un Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmija 2019. gadā nodibināja zinātnieka Buša vārdbalvu, kuru piešķir par lietišķiem un fundamentāliem pētījumiem meža ekoloģijā un mežkopībā. Pirmā Buša vārdbalva meža ekoloģijā un mežkopībā 2020. gadā piešķirta Latvijas Valsts mežzinātnes institūta "Silava" vadošajam pētniekam, habilitētajam mežzinātņu doktoram Pēterim Zālītim.

http://new.llkc.lv/sites/default/files/chiekurs_rudens_24.pdf

<https://www.zemeunvalsts.lv/mezzinatnieks-peteris-zalitis-pirmas-kaspara-busa-vardbalvas-iequvejs>

<https://docplayer.org/amp/54433847-Mezkopibas-zinatnes-un-prakses-attistiba-pasaule-un-latvija.html>

Atslēgvārdi:

mežsaimniecība; mežsaimnieki; mežziņi; Latvijas meži

Zane Krūmiņa:

Kucina, Irēna. Bērnu pārobežu nolaupīšanas civiltiesiskie aspekti : bērns starp vecākiem un valstīm. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2020. 431 lpp. ISBN 9789934508844.

Starptautisku ģimeņu izveide mūsdienu sabiedrībā vairs nav retums un pārsteigums. Diemžēl pieaug arī no šīm attiecībām izrietošo strīdu gadījumu skaits attiecībā uz bērna aizgādības un saskarsmes tiesībām. Nereti kāds no vecākiem pieņem vienpersonisku prettiesisku lēmumu kopā ar bērnu pārcelties uz pastāvīgu dzīvi citā valstī, parasti – savas izcelsmes valstī. Līdz ar to otram vecākam nav iespējas realizēt viņa aizgādības un saskarsmes tiesības. Vairāku faktoru kopuma dēļ lietas par bērnu prettiesisku pārobežu pārvietošanu vai aizturēšanu ir īpaši sarežģītas. Katras situācijas individuālais raksturs iesaistītajiem bērniem un vecākiem, starptautu aspekts, piemērojamo tiesību avotu dažādība, procesuālā specifika un ātras rīcības nepieciešamība prasa īpašu uzmanību un izpratni. Šobrīd gan starptautiskajā, gan Eiropas Savienības līmenī ir divi tiesiski instrumenti, kas risina jautājumus par bērnu pārobežu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem – Hāgas 1980. gada 25. oktobra Konvencija "Par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem" un Padomes 2003. gada 27. novembra Regula Nr. 2201/2003 (EK) "Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību".

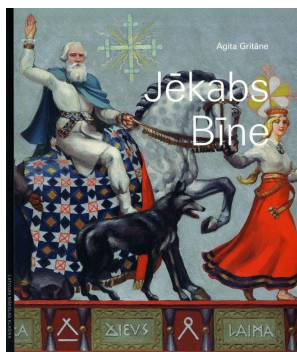
Minētajai problemātikai veltīta Irēnas Kucinas jaunā grāmata "Bērnu pārobežu nolaupīšanas civiltiesiskie aspekti: bērns starp vecākiem un valstīm". Valsts prezidenta padomnieku biroja vadītājam, padomniecei tiesiskuma un Eiropas Savienības tiesību jautājumos, LU Juridiskās fakultātes asociētajai profesorei Kucinai ir liela akadēmiskā un praktiskā pieredze starptautiskajos privāttiesību jautājumos. Autorei spalvai pieder arī daudzas publikācijas starptautisko privāttiesību un tiesu varas stiprināšanas jautājumos, un viņa ir ieguvusi plašu pieredzi tiesu sistēmas jomā. Apjomīgajā pētījumā autore aplūko sarežģīto tēmu no vairākiem aspektiem – starptautisko privāttiesību, starptautisko publisko tiesību un materiālo civiltiesību aspekta. Grāmatas saturs izkārtots trijās apjomīgās nodaļās. Pirmajā nodaļā autore iepazīstina ar bērnu pārobežu aizvešanas vai aizturēšanas civiltiesisko regulējumu un pievērš galvenajiem tiesiskajiem instrumentiem tā īstenošanā. Otrajā daļā sniegta skrupuloza Hāgas konvencijas piemērošanas svarīgāko aspektu analīze. Autore aplūko gan bērna atgriešanas priekšnoteikumus Hāgas konvencijas izpratnē, gan bērna neatgriešanas piemērošanas problemātiku. Trešajā daļā Kucina pievēršas Briseles IIbis Regulai un tās piemērošanas bērnu prettiesiskas aizvešanas un aizturēšanas jomā būtiskākajiem aspektiem. Jāuzsver, ka monogrāfijas autore analizē bērnu pārobežu nolaupīšanas tiesisko regulējumu un tā piemērošanu visos trijos līmeņos – starptautiskajā, Eiropas un nacionālajā līmenī. Monogrāfijas pamatā – ilggadējs autores pētījums. Grāmatas priekšvārda autors ir Egils Levits. Izdevumam pievienots plašs izmantoto informācijas avotu saraksts: literatūra, judikatūra un tiesu prakses materiāli, starptautiskie, Eiropas Savienības un Latvijas Republikas tiesību akti. Grāmatas pielikumā atrodama arī informācija par bērnu tiesību aizsardzību konkrētās ārvalstīs; iekļauts izmantoto saīsinājumu saraksts. Izdevumā aplūkotā problemātika skar ne tikai tiesībzinātniekus, tiesnešus, advokātus, topošos juristus, bet arī krietni plašāku Latvijas sabiedrību.

<https://tnaqramatas.tna.lv/lv/product/547>

Atslēgvārdi:

vecāku un bērnu tiesības; bērnu nolaupīšana; bērnu aizbildnība

Ingrīda Peldekse:

Gritāne, Agita. Jēkabs Bīne. Rīga : Neputns, 2020. 139 lpp. ISBN 9789934565977.

Populārās apgāda "Neputns" sērijas "Latvijas mākslas klasika" divdesmit otrā grāmata ir Agitas Gritānes apcerējums par gleznotāju Jēkabu Bīni (1895–1955). Izdevumā aplūkota gleznotāja, grafiķa, lietišķās mākslas meistara, pedagoga un teorētiķa mākslinieciskā darbība Latvijai sarežģītu sociālpolitisko pārmaiņu laikā – 20. gadsimta pirmajā pusē.

Pabeidzis studijas Latvijas Mākslas akadēmijā Tillberga figurālās glezniecības meistardarbnīcā, Bīne glezniecībā pievērsies sadzīves žanram, aktiem, klusajai dabai, portretiem, arī grafikai.

Laika gaitā Bīne nodevies arī pedagoga darbam paša dibinātajā meistardarbnīcā un Kuldīgas Daiļamatniecības skolā. Pirmskara Latvijā Bīne bijis sociāli aktīvs: viņš publicējis karikatūras žurnālā "Svari", kā arī 30. gados noformējis žurnālu "Atpūta". Līdzās jau minētajam Bīne

pievērsies arī etnogrāfiskā ornamenta pētniecībai un darbojies Dievturu kustībā, latvisko dzīvesziņu un mākslu pamatojot senās tradīcijās un tautas rakstos paustajos vēstījumos. Grāmatas autore akcentējusi Bīnes darbību lietišķās mākslas jomā, darinot metus paklājiem, mēbelēm, kā arī Kuzņecova porcelāna un fajansa fabrikas traukiem. Tomēr lielākais ieguldījums šajā jomā attiecināms uz viņa vitrāžista darbību padomju Latvijas kombināta "Māksla" vitrāžu cehā.

Izdevums sagatavots latviešu un angļu valodā, tajā izmantoti gan Latvijas Nacionālā mākslas muzeja, gan privātkolekciju materiāli, kā arī dažādu dokumentu pirmpublicējumi.

Monogrāfijas autore ir mākslas vēsturniece, Latvijas Mākslas akadēmijas doktorante, viņas pētniecības centrā ir mākslinieka Jēkaba Bīnes daiļrade.

Izdevums sagatavots latviešu un angļu valodā, tajā izmantoti gan Latvijas Nacionālā mākslas muzeja, gan privātkolekciju materiāli, kā arī dažādu dokumentu pirmpublicējumi.

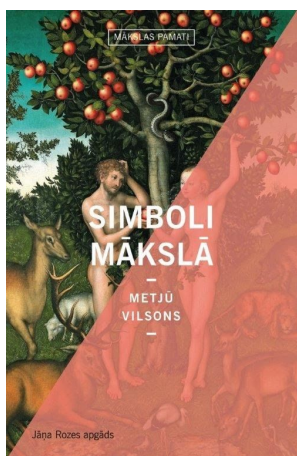
Monogrāfijas autore ir mākslas vēsturniece, Latvijas Mākslas akadēmijas doktorante, viņas pētniecības centrā ir mākslinieka Jēkaba Bīnes daiļrade.

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/maksla/lidz-galam-neatkats-un-nesaprasts-makslinieka-jekaba-bines-dzive-un-dailrade.a379732>

Atslēgvārdi:

20. gadsimta pirmās puses latviešu māksla; glezniecība; grafika; lietišķā māksla; vitrāžas

Toms Herings:

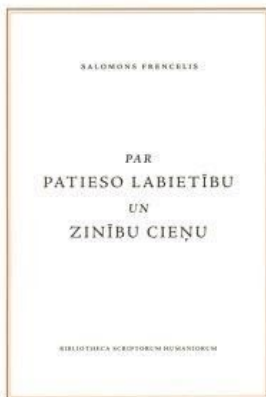
Vilsons, Metjū. Simboli mākslā. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2020. 175 lpp. ISBN 9789984238043.

"Simboli mākslā" ir viens no prestižās angļu izdevniecības "Thames & Hudson" "Mākslas pamatu" sērijas izdevumiem, kurus Jāņa Rozes apgāds secīgi pārizdod latviešu valodā. Sērijas izdevumi ir viegli uztverami, izzinoši, bagātīgi ilustrēti, autoritatīvi un domāti visai plašam lasītāju – mākslas interesentu – lokam. Publikācijā aplūkoti vairāk nekā 50 intriģējoši un plaši izplatīti vizuālie simboli, kuri ar konkrētiem piemēriem atklāj simbolu nozīmes maiņu gadu simtu un tūkstošu laikā, kā arī simbolu izmantojumu atšķirības vai sakritības dažādās kultūrās. Materiāla apjoma un detalizācijas līmeņa aspektā grāmata nevar pretendēt uz enciklopēdiska izdevuma statusu, tomēr pozitīvi izceļas ar sniegto piemēru klāstu gan no mūsdienu, gan pagājušā gadsimta mākslas darbiem. Izdevums ir aizraujošs ceļvedis ikonogrāfijas disciplīnas – mākslas darbu nozīmes skaidrošanas – jomā.

<https://www.janisroze.lv/lv/jr-iesaka/esosas-akcijas/jana-rozes-apgada-gramatam-25-atlaide-perc-jana-rozes-apgada-gramatas-vismaz-eur-15-vertiba-un-sanem-davana-2021-gada-qalda-kalendaru/makslas-pamati-simboli-maksla.html>

Atslēgvārdi:

mākslas darbi; simbolisms mākslā

Frencelis, Salomons. Par patieso labietību un zinību cieņu. Tulk. Ojārs Lāms, zin. red. Mārtiņš Laizāns. Rīga : Biedrība "Collegium Humanitatis", 2020. 55 lpp. ISBN 9789934231445.

Plašam lasītāju lokam beidzot kļuvis pieejams ļoti īpaša 1599. gadā Rīgā tapuša neolatīniska sacerējuma latviskojums. 16. gadsimta lokālās akadēmiskās aktivitātes un literārie centieni neolatīņu valodā ļāvuši Rīgu iezīmēt kā piederīgu tā laika Eiropas izglītības un kultūras tradīciju pilsētām. Tas devis pamatu retrospektīvi runāt par Rīgas humānistiem, kuri bijuši daļa no Eiropas kultūras centru aptverošā intelektuāļu tīklojuma, tādējādi piesaistot Rīgai arī Vakareiropas izcilības, piemēram, oriģinālā izdevuma autoru, renesanses humānistu Salomonu Frenceli – vienīgo tajā laikā augsto titulu *Poeta laureatus* ieguvušo dzejnieku, kurš strādājis Rīgā –, kas pamato šī tulkojuma izmeklēto vērtību.

Apjomā nelielais darbs lasītāju pārsteigs ar dažādu līmeņu saturisko piesātinātību. Poētiskais sacerējums iesniedzas augstos morāles, ētikas un vērtību jautājumos. Pēcvārda apceres un komentāri sniedz iespēju aptvert darba tapšanas laikmeta kontekstu, kā arī piedāvā nepieciešamās paskaidrojošās piezīmes par tulkojumu (piemēram, skaidri pamato "labietības" izmantojumu). Tulkojums lasāms paralēli avotvalodas tekstam, kas pasniegts oriģinālajā 1599. gada versijā.

Frencela darba tulkojums ir pirmais no aizsāktas grāmatu sērijas "RIGA LITERATA: Bibliotheca Scriptorum Humaniorum", kas gan pēc iespējas nepastarpināti, gan izzinoši bagātināti ievēd Eiropas – tostarp Rīgas – renesanses domātāju prātos un literārajā vidē.

<https://www.rigaliterata.lv>

<https://www.youtube.com/watch?v=ytloa1Hm25U>

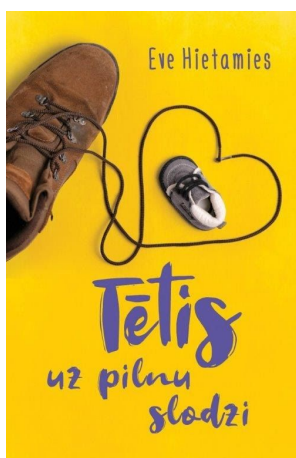
<https://www.lu.lv/par-mums/lu-mediji/zinas/zina/t/61897>

<https://www.diena.lv/raksts/kd/gramatas/gramatu-serija-humanistu-rakstu-biblioteka-klaja-nak-salomona-frencela-darbs-par-patieso-labietibu-un-zinibu-cienu-14251197>

Atslēgvārdi:

latīņu dzeja; humānisms literatūrā; 16. gadsimta Rīgas humānisti

Evija Vjaterē:

Hietamies, Eve. Tētis uz pilnu slodzi. Rīga : Latvijas Mediji, 2019. 336 lpp. ISBN 9789934156410.

Grāmatas galvenajam varonim Anti Pasenenam, gaidot sava pirmdzimtā ierašanos pasaulē, ģimenes lomu sadalījums jau iepriekš bijis pilnīgi skaidrs. Viņa sieva Piija paliks mājās ar bērnu, bet viņš pēc atvaļinājuma atgriezīsies darbā un ierastajā ikdienas režīmā. Tādēļ brīdī, kad, atdevusi zīdaini tēva rokās, sieviete iekāpj taksometrā un pazūd nezināmā virzienā, Anti apjūk: "Kur lai tas vecis tiek pie tiem akmens laikmeta mātes gēniem, ja es jau no paša sākuma esmu radīts, lai medītu mamutus?" Grāmatā "Tētis uz pilnu slodzi" aizraujošā veidā aprakstīts ģimenes modelis, kurš ir neierasts Latvijas matriarhālajā sabiedrībā – vīrietim nākas pārņemt visus saimnieciskos un sadzīvīskos mājas darbus komplektā ar rūpēm par jaundzimušo. Lai gan stāstā tas nav uzsvērts, taču var noprast, ka bērna māte pamet jaundzimušo pēcdzemdību depresijas dēļ. Tā ir ļoti jutīga tēma, par kuru līdz šim mūsu sabiedrībā runāts maz. Tomēr grāmata nav adresēta kādai konkrētai mērķauditorijai. Ar humorpilno stāstījuma valodu, ikdienišķi atpazīstamo un reālistisko skatījumu uz notikumiem un situācijām, kas saistītas ar mazu bērnu aprūpi un niansēm, kā ar to tiek galā vīrietis, grāmata noteikti uzrunās daudzus lasītājus. Vieni šis stāsts būs kā interesanta un relaksējoša lasāmviela pēc nogurdinoša darba cēliena, kas liks aizmirst ikdienas sadzīvīskās problēmas, citiem – iespēja pārliecināties, ka viss aprakstītais un galvenā varoņa pārdzīvotais ir tik īsts un paties – nu gluži kā "manā dzīvē". Lasītājs varbūt atradīs arī kādu praktiski noderīgu padomu vai vismaz spēcinošu humora devu neierastu situāciju risinājumiem. Grāmata var kalpot arī kā neliels ceļvedis maza bērna aprūpē un emocionālajā audzināšanā – tajā rodamas vairākas atbildes uz praktiskas dabas jautājumiem, piemēram, kā izvēlēties pirmo biezenīti? Autore tik aizraujoši un atpazīstami apraksta vīrieša apmulsumu pārtikas veikalā, ieraugot plašo piedāvājumu klāstu! Pielauju, ka dažu citu lasītāju grāmata kaut nedaudz sagatavos lielajam dzīves notikumam –

bērna ienākšanai ģimenē, kas, nenoliedzami, izmaina ikdienas ieradumus un skatījumu uz dzīves prioritātēm un, cerams, jaunos vecākus iedrošinās, nevis nobiedēs. Tomēr teju ikviens atradīs kādu gudrības graudu, atpazīs sevi vai kādu piedzīvotu situāciju, liks pasmaidīt. Arī mani šī grāmata uzrunāja ļoti personīgi un pozitīvi. Tuvojoties dēla pirmajai pusapaļajai dzimšanas dienai, ar lielu prieku kopā ar Anti izdzīvoju bērna pirmo dzīves gadu, atmiņā atausa tik pazīstamas situācijas un pārdzīvojumi, raisījās patīkamas emocijas. Atliek vien secināt, ka mēs, tāpat kā Anti, ar šo mazuļa dzīves posmu esam tikuši galā veiksmīgi.

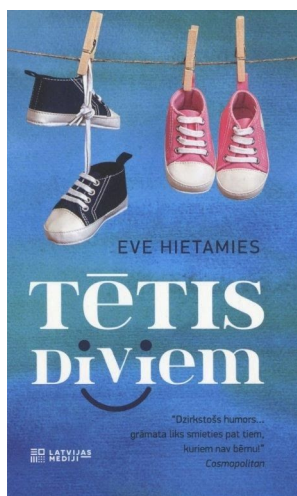
<http://lalksne.blogspot.com/2019/05/eve-hietamies-tetis-uz-pilnu-slodzi.html>

Atslēgvārdi:

somu romāni; ģimene; bērnu audzināšana

Madara Freivalde:

Hietamies, Eve. Tētis diviem. Rīga : Latvijas Mediji, 2020. 477 lpp. ISBN 9789934157561.

Vien gadu pēc pirmās grāmatas "Tētis uz pilnu slodzi" tulkojuma iznākšanas seko romāna turpinājuma "Tētis diviem" latviskojums. Cenšoties saglabāt intrigu, tomēr piedāvāju īsu sižeta atstāstu. Jau pirmajā stāstā iepazītais, drosmīgais vientuļais tēvs Anti un piecgadnieks Pāvo Pasaneni ir tēvs un dēls. Anti dažu gadu laikā ir iepazīs savu dēlu, beidzot pārzina puikas mīļākos multfilmu varoņus, zina, ko viņš ēdīs vakariņās un ar kuru mīļmantu dosies gulēt. Abiem viss sokas labi un reiz kopā ar draudzeni Eniju un viņas meitu Tertu tēvs un dēls nolemj kopīgi aizbraukt brīvdienās uz Kipru. Pēc lieliskas atpūtas, peldēšanās baseinā un picu ēšanas viņi atgriežas Somijā un viņu jau rutīnas pārņemta ikdiena turpinās. Tomēr kaut kam ir jānotiek – abu rutīnu iztraucē zvans no Tertu bērnudārza. Lai gan ir neizpratnē, kāpēc Tertu mamma Enija meiteni nevar izņemt no dārziņa, Anti dodas viņai pakāļ. Tertu ir piecgadniece, kura iepriekš ļoti daudz laika jau pavadījusi kopā ar Pāvo. Brīdī, kad Pāvo uzzina, ka Tertu paliks pie viņa pa nakti, viņš ļoti nopriecājas. Toties Anti ir neizpratnē, kas noticis ar Eniju, un ko iesākt nu jau ar diviem piecgadniekiem! Anti ikdiena kļūst pilnīgi citādāka – viņa vārdu krājumu nākas papildināt ar tādiem apzīmējumiem kā "Hello Kitty", apgūt, kura kleita jāvelk pie rozā krāsas zeķubiksēm, un ka vakariņās var būt arī ko citu, nevis tikai ierastos zivju pirkstiņus. Balansa atrašana starp abiem dzimumiem kļūst par jaunu izaicinājumu ne tikai Anti, bet arī Pāvo un Tertu.

Grāmatas notikumi aprakstīti ar brīnišķīgu humora devu. Brīžiem gribas smieties skaļi, jo līdzīgas situācijas ir piedzīvojis ikviens vecāks un, skatoties no malas, tās šķiet gana komiskas. Somu rakstniecei izdevies parādīt ne tikai Anti komunikācijas prasmes ar piecgadniekiem, bet arī ar kolēģiem, ģimeni, citām mammām un sievietēm kopumā. Izrādās, ka vientuļais tēvs Anti ļoti labi spēj komunicēt ar visiem grāmatā iesaistītajiem personāžiem, izņemot vienu – Eniju. Īpaši pēc nelielā incidenta Kīprā viņu attiecības kļūst neizprotamas. Šīs attiecības visa stāsta garumā atrodas "zem jautājuma zīmes", kas liek Anti visvairāk ciest par neziņu, kā komunicēt ar Eniju. Atrisinājums? Tas ir vēl viens iemesls, lai šo grāmatu izlasītu!

Neskatoties uz to, ka "Tētis diviem" ir grāmatas "Tētis uz pilnu slodzi" turpinājums, ikviens, kurš būs sācis lasīt otro grāmatu, notiekošo ļoti labi izpratīs, jo autore ir neuzkrītoši, tomēr lieliski aprakstījusi arī pirmās grāmatas galvenos notikumus.

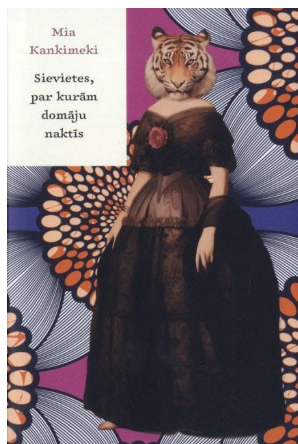
Piebilstams, ka pēc grāmatu "Tētis uz pilnu slodzi" un "Tētis diviem" motīviem uzņemtas filmas "A Man and a Baby" (2017) un "A Man and a Junior" (2019).

<https://www.mammamuntetiem.lv/articles/48305/romans-par-vientulo-tevu-anti-un-vina-delu-pavo-tetis-diviem>

Atslēgvārdi:

somu romāni; ģimene; bērnu audzināšana

Dārija Juškeviča:

Kankimeki, Mia. Sievietes, par kurām domāju naktīs. No somu valodas tulkojusi Gunta Pāvola. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 432 lpp. ISBN 9789934088216.

Grāmata, kas apbur, nelaiž vaļā, liek sajust vārda vistiešākajā nozīmē – neatvairāmu vēlmi – aut kājas un doties pasaulē pa savu iemīļoto rakstnieku, mākslinieku, vēsturnieku vai ceļotāju pēdām, cerībā iegūt jaunu pieredzi, iedvesmu vai gluži vienkārši – prieku. Šis nav romāns, un nav arī tipisks ceļojumu literatūras žanra pārstāvis. Grāmata "Sievietes, par kurām domāju naktīs" ir aizraujošs beletristikas, pētniecības, vēstures un ceļojuma iespaidu kopsavilkums, ko veiksmīgi papildina un caurvij Mias Kankimeki dziļi personiskas, tēlainas pārdomas – gan par stāstījuma iekļauto sieviešu spilgtajiem dzīvesstāstiem, gan par savu dzīvi un emocijām. Ne mazāk būtiski, ka rakstniecei piemīt brīnišķīga humora izjūta.

Kankimeki ir somu rakstniece un publiciste, filozofijas maģistre, kura pēc piecpadsmit gadu ilgas, veiksmīgas karjeras uzdrošinājās pielikt tai punktu, lai dotos sevis un pasaules izpētes ceļojumos, iedvesmojoties no sievietēm, kuras dažādās pasaules vietās un laikmetos "pārkāpušas robežas un darījušas to, ko neviens no viņām negaidīja". Tās bija rakstnieces, mākslinieces, pētnieces, nomāktas vecmeitas, renesanses laika augstmaņu sievas un vēl daudzas citas, par kurām Kankimeki domāja bezmiega naktīs, meklējama savu spēku, iedvesmu un dzīves jēgu. Viņai ir četrdesmit trīs gadi, kad rodas doma kļūt par rakstošu pētnieci un ceļot uz "nakts sieviešu teritorijām" apkārt pasaulei. Bet ar ko sākt? Nu protams, ar savu sapņu ceļojumu pa Karenas Blikšenas pēdām, kura rakstniecei simbolizē ne tikai Āfrikas mežonīgo dabu, bet arī neticamu drosmi. Un tā grāmatas autore ierodas Tanzānijā simts gadus un četrus mēnešus vēlāk pēc Karenas – 2014. gada maijā. Šim braucienam seko ceļojumi pa dažādu gadsimtu pētnieču un mākslinieču pēdām – Japāna, Florence, Roma... Citātu veidā grāmatā ietvertas autentiskas šo fascinējošo sieviešu vēstules, to vidū – pašas autorei vēstules, kuras viņa iedomāti sūta savas grāmatas varonēm no 21. gadsimta. Ik pa brīdim, vai nu tekstā, vai nodaļu nobeigumā, rakstniece iestarpina tā dēvētos "nakts sieviešu" padomus. Piemēram: "Ja tevi kaut kas kaislīgi aizrauj, izzini to padziļināti. Tev nevajag formālu izglītību."

Nebūt nav viegli saņemties un katrā ceļojuma vakarā pierakstīt dienā pieredzēto un pārdzīvoto. Autore atzīst: "Rodas sajūta, ka tā ir visa ceļošanas jēga – *redzēt* un *pierakstīt* ieraudzīto. Jo kaut kādā dīvainā veidā pasaule top brīnumaināka un nozīmīgāka, kad par to raksta. Tikai rakstot var sākt *saprast*."

Nobeigumā – grāmatas ievada moto: "Tu domā, ka zini, ko ceļojums tev piedāvās, bet tieši to tu nezini." (Karēna Blikšena, vēstulē no Āfrikas 1917. gada 18. janvārī)

https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/186244-sievietes_par_kuram_domaju_naktis.html

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/latviski-izdota-somu-rakstnieces-mias-kankimeki-gramata-sievietes-par-kuram-domaju-naktis.a373367>

<https://www.tvnet.lv/7056682/iedvesmai-pieaugusam-dumpiniecem-sievietes-par-kuram-domaju-naktis>

Atslēgvārdi:

somu literatūra; dienasgrāmata; slavenas sievietes ceļotājas

Trimalniece, Vineta. Piepildīts. Stāsti. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 80 lpp. ISBN 9789934086540.

Kā spoža debija literatūrā vērtējams Vinetas Trimalnieces pirmais stāstu krājums "Piepildīts". Lasītājam dota iespēja neuzkrītoši ielūkoties divpadsmit aprūpes nama jeb veco ļaužu pansionāta istabiņās un iepazīt tā iemītnieku dzīves stāstus. Kā papildvērtība piedāvāts kādas aprūpētājas skatījums uz šo nebūt ne vieglo darbu un pārspridumi par vecumu un aiziešanu. Stāsti veidoti kā nelielas skices par vientuļo un slimo cilvēku dzīvi, turklāt visi varoņi nemaz nav vecuma nevarības piemeklēti. Aprūpes namā nokļūt gadās arī visnotaļ jaunam cilvēkam, ja kāda napārvarama neveiksme vai cita liela ķibeles viņu sasniegusi vēl pirms vecuma iestāšanās. Te nav tikai pamesti mūsu līdzcilvēki, kuriem vientuļība ir uzspiesta. Te netrūkst arī cilvēku, kuri vienpatību izvēlējušies paši.

Tieši smaidīgās un jaukās pansionāta darbinieces stāsts piešķir "svaiga gaisa malku" visam pansionāta iemītnieku stāstu kopumam. Tik vien kā gribētos, lai šis cita veida skatījums krājumā nebūtu vienīgais. Varbūt noderētu, piemēram, pavērtā lappuse tās īgnās vai vienaldzīgās sanitāres domās... Ja vēl varētu piekombinēt kādu ārpus pansionāta esošā piederīgā stāstu, tad šī lasāmviela būtu ietilpīgāka, nekā tikai vienam vakaram. Neskatoties uz padrūmo tematiku, šī nebūs tikai "asaras lejamā grāmata". Tie ir stāsti par dažādību šķietami tik paredzami vienādajā dzīves beigu posmā. Tie ir stāsti, kuri visu vecumu lasītājus var mudināt uz pārdomām par savu dzīves nogali, par to, ko mēs vēlētos no tās sagaidīt. Trimalnieces grāmata var mudināt uz sarunām par neizbēgamo dzīves noslēguma posmu katram ar saviem tuvajiem – gan jaunākiem, gan vecākiem radniekiem. Tomēr šie stāsti var arī nemudināt ne uz ko. Atver logu, paskaties, kas notiek taipusē, aizver un dari tālāk savus ikdienas darbus.

Skiciņu galvenie varoņi iezīmēti šeit un tagad, pavisam nedaudz pieskaroties viņu vēsturei un iepriekš piedzīvotajam. Vienlaikus ar šo "pavisam nedaudz" pietiek, lai lasītājs gūtu ieskatu par katru no tēliem. Turklāt autore nav mēģinājusi tēlus ievietot plašākā apkārtējo sabiedrisko norišu kontekstā, attiecīgi – pansionāta ikdiena var noritēt jebkurā laikā. Tas var būt gadsimta sākums un var būt arī šodiena, nav lielas starpības. Stāstu krājumā, manuprāt, iezīmējas vēl kāda aktuāla problēma – cilvēki spēka gados, šo tēlu radnieki, visos laikos ir ceļojuši uz ārvalstīm bez vēlmes vai iespējas rūpēties vai atgriezties pie palicējiem...

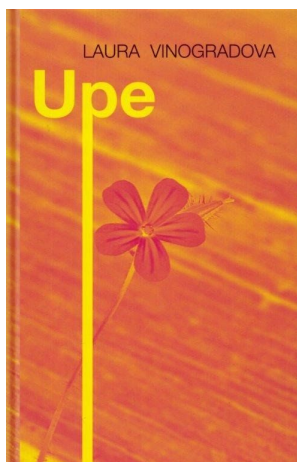
https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/189842-piepildits_stasti.html

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/piepildits-jaunas-autores-stastu-krajums-piedava-ielukoties-12-pansionata-istabinas.a376351>

<https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/viss-ir-piepildits-vinetas-trimalnieces-stastu-krajuma-piepildits-recenzija-14250541>

Atslēgvārdi:

latviešu stāsti

Vinogradova, Laura. Upe. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 112 lpp. ISBN 9789934088476.

Lauras Vinogradovas vārds latviešu literatūrā jau pazīstams – gan no stāstu žanrā tapušajiem sacerējumiem pieaugušajiem, gan no vairākiem bērnu auditorijai sarakstītiem darbiem. Savu vēstījumu pieaugušiem prātiem viņa pauž arī jaunākajā garstāstā vai īsās formas romānā (nav īstas skaidrības, kā šo grāmatu labāk nosaukt) “Upe”.

Jaunās grāmatas galvenā varone Rute ir gana daudz cietusi – gan bērnībā, gan jau pieaugušā vecumā. Nereti vienaldzīga māte, kura vairāk pievēršas jaunajam “sirdsāķītim” nekā meitu vajadzībām, vardarbīgie un svešās meitās pozitīvā veidā neieinteresētie mātes dzīvesbiedri, klāt neesošais un neiepazītais tēvs, visbeidzot, vienīgā dzīves balsta – māsas – pazušana. Nav brīnums, ka Rute turpina meklēt sevi, meklē ceļu dzīvē, lai arī šķietami tā jau bijusi sakārtota un pagātne atstāta aiz laimīgas laulības durvīm.

Šis ir stāsts par visdažādākajām dzīves sāpēm un vienu no veidiem, kā šīs sāpes ātrāk izsāpēt. Šķiet, tikai atkārtoti izdzīvotas sāpes, ar pirkstu izbakstīta jēla brūce varēs beidzot aizvilkties ciet un atstāt rētu, kuru vairs neplēst no jauna. Rute centusies izsāpēt pagātnei rakstot, taču lasītājs redz, ka tas nav devis cerēto efektu. Ir jāmeklē vēl citi palīdzības līdzekļi, bet rakstīšana ir visnotaļ labs sākums, lai pārstātu bēgt pašai no sevis. Kādam pietiek ar rakstīšanu, vēl kādam jāspēj arī sākt runāt, vēl citam – jāspēj “ierakties līdz elkoņiem” pieputējušās senču mājās. Bet dažiem, lai pārvarētu sāpes, jāspēj iepazīties ar jauniem cilvēkiem un ieklausīties viņu teiktajā.

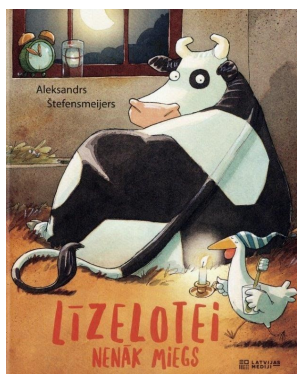
Ja patika Vinogradovas iepriekšējā grāmata – stāstu krājums “Izelpas”, visticamāk, patiks arī šī. Arī “Upe” parāda autorei maigo pietāti pret likteņiem, neielaužoties un neizbradājot tos dubļainiem zābakiem, bet gan saudzīgi nopūšot sāpēm pielipušos netīrumus.

<https://www.tvnet.lv/7086735/klaja-nak-talantiqas-rakstnieces-lauras-vinogradovas-garstasts-upe>

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/klaja-nacis-lauras-vinogradovas-garstasts-upe.a377243>

Atslēgvārdi:

latviešu proza

Štefensmeijers, Aleksandrs. Līzelotei nenāk miegs. Rīga : Latvijas Mediji, 2020. 32 lpp. ISBN 9789934158476.

Kaut gan visi pārējie lauku sētā jau guļ, govij Līzelotei miegs nenāk. Tāpēc viņa meklē savu miegu, traucējot gulēt citiem. Gultā blakus saimniecei izrādās par šauru, un vispār gulta govi nespēj izturēt, pastnieks nakts vidū, Līzelotes zvana uzmodināts, ir apmulsis, cūkām prātā iesēts nemiers, bet kaza un ponijs padodas bailēm, savukārt, vistu kūts gluži vienkārši sabrūk...

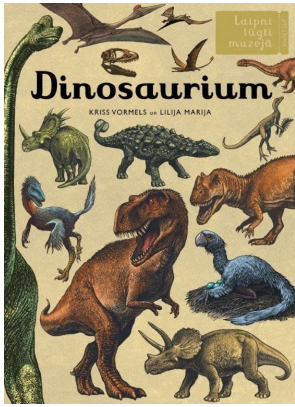
Viss liecina, ka mazliet aušīgā govs Līzelote ir kļuvusi par veiksmīgu literāro projektu savā dzimtenē. Vācu valodā iznākušas trīspadsmit Līzelotes grāmatiņas, vairākas *multenes* un citi papildinājumi, bet Šveices kalnos Menlihenē izveidots pat Līzelotes atrakciju parks bērniem. Un Līzelotes veiksmē neizbrīna, kad pats esi iepazīties ar šīs varones aprakstu. Līzelote ir patiesi simpātisks tēls, grāmatai ir jaukas ilustrācijas un arī morāle ir visai piemīlīga. Šajā gadījumā autora paustā doma nolasāma tā, ka ceļu pie miera un miega palīdz rast piederības sajūta, kas, savukārt, rada drošības izjūtu. Arī speciālisti raksta, ka bērnam iemigšanai nepieciešama drošības sajūta un tās izraisītais miers.

Galvenā doma izklāstīta pavisam īsos teikumos, līdz ar nebūs grūti noturēt pat jaunāka vecuma bērnu uzmanību. Savukārt, ievietotie attēli ir lieli un krāšņi, bet detaļām nepārslogoti – kamēr pieaugušais lasa priekšā, būs kur piesaistīt acis arī mazuļiem. Tāda labsirdīga lasāmviela ar humoriņu.

<https://ltv.lsm.lv/liela-lasisana/gramatas/lizelotei-nenak-miegs/4046>

Atslēgvārdi:

vācu autoru stāsti bērniem

[Vormels, Kriss, Marija, Lilija. Dinosaurium : laipni lūgti muzejā.](#) Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2020. 96 lpp. ISBN 9789984238036.

Muzejs grāmatā. Un kāpēc gan ne, ja īstu dinosaurus Latvijas muzejos atrast nav nemaz tik viegli? Enciklopēdiju sērijas "Laipni lūgti muzejā" jaunākā grāmata lasītāju ievēd dinosaurus pasaulē. Izmēros iespaidīgā grāmata bagātināta ar krāšņām un reālistiskām ilustrācijām. Lasītājs šo muzeju iepazīst jau no ieejas un tālāk dodas cauri sešām galerijām. Satura rādītājā lasāmie vārdi ir īsts izaicinājums iepriekš par dinosaurusiem neko daudz nezinošam cilvēkam. *Zauropodomorfi, teropodi, ornitopodi, tireofori, marginocefali* – pie muzeja ieejas stāvošam cilvēkam tie varētu būt absolūti neizprotami burtu savirkņējumi, kurus sarežģīti pat izlasīt, par izrunāšanu nemaz nedomājot. Visbeidzot, pēdējā muzeja galerijā izvietoti dinosaurusu līdzinieki un sniegts ieskats šo milzīgo vēsturisko dzīvnieku izmiršanas stāstā.

Drukātajā dinosaurusu "muzejā" apskatīti dažādi aizvēsturiskie milži pēc to klasifikācijas, pievērsta uzmanība raksturīgām detaļām, atsevišķām ķermeņa daļām un to atšķirīgajām īpašībām, dzīves videi, laikam, barošanās un vairošanās īpatnībām, kā arī daudz kam citam. Sniegti arī fiziski raksturlielumi gan skaitļos, gan salīdzinājumos. Papildus bagātīgajām ilustrācijām – plašs tekstuālais materiāls. Kā jau muzejam piedienas, viss zinātniski un gana sarežģīti, lai šī nebūtu vieglā pirmsmiega lasāmviela, bet gan pamatīgs izglītojošs materiāls, kas prasa iedziļināšanos un sapratni.

Mazākam bērnam šī grāmata būs skaists attēlu krājums, taču pieaugušajiem jābūt gataviem skaidrot attēlos saskatāmo, atbildēt uz jautājumiem un apdomāt, kā skaidrojumu padarīt mazam bērnam saprotamu. Vienkārši izlasot priekšā tekstu, dinosaurusu tematikā nepieredzējušam cilvēkam skaidrojums nebūs viegli veicams, neatkarīgi no klausītāja vecuma. Lielākiem bērniem šī enciklopēdija, visticamāk, arī nebūs vienkārša izklaide, bet gan pamatīgs izpētes materiāls ilgām laikiem, piemēram, kādam skolā veicamam darbam. Tā var gan *ievilk*t dinosaurusu pasaulē, gan aizbiedēt ar pārāk zinātnisku pieeju tematam – viss atkarīgs no lasītāja individuālām īpatnībām. Neatkarīgi no tā, kā būs uztverts teksts, dinosaurusu grāmata viennozīmīgi ir krāšņs un estētisks materiāls, kas, pat vienkārši stāvot plauktā, vairo skaisto un gaumīgo telpā. Un bērniem jāaug tieši tādā vidē, lai viņi paši vēlāk prastu saskatīt un novērtēt estētisko ap sevi. Laipni lūgti muzejā!

<https://www.janisroze.lv/lv/jr-iesaka/esosas-akcijas/jana-rozes-apgada-gramatam-25-atlaide-perc-jana-rozes-apgada-gramatas-vismaz-eur-15-vertiba-un-sanem-davana-2021-gada-qalda-kalendaru/laipni-lugti-muzeja-dinosaurium.html>

Atslēgvārdi:

uzziņu literatūra bērniem